

допомога не буде спрямовуватися на конкретно визначені цілі та враховувати потреби, які пов'язані із основною діяльністю.

Вплив «людського фактора» є головною причиною малого обсягу надходження благодійних внесків. Натомість посилення фінансового контролю зі сторони державної фінансової інспекції не забезпечить до суттєвих змін, оскільки ці кошти можуть не обліковуватися у звітних документах й не зараховуватися на рахунки. Зважаючи на те, що основними надавачами благодійної допомоги в державних та комунальних установах і закладах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту і фізичного виховання є отримувачі послуг, потребує проведення широкомасштабна просвітницька робота. Кожен громадянин через інформаційні стенди, засоби масової інформації, сайти тощо має бачити, на які цілі будуть витрачатися, надані ним кошти у формі благодійних внесків.

Література:

1. Постанова «Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування»: станом на 04.07.2000 р. №1222 / Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1222-2000-%D0%BF>.

2. Рішення у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2000 р. №1222»: станом на 28.10.2009 р. №28-рп/2009 / Конституційний Суд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v028p710-09>.

3. Лист «Щодо оприлюднення інформації про використання благодійних та спонсорських внесків»: станом на 01.04.2011 р. №1/9-289 / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17398/.

4. Бюджетний кодекс України: станом на 08.07.2010 р. №2456-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

Русін В. М.

викладач кафедри фінансів

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В сучасних умовах в Україні гостро стоїть необхідність реформування органів місцевого самоврядування, а, особливо, фінансового забезпечення реалізації їх повноважень. В процесі здійснення реформ теоретичного та практичного значення набуває вивчення особливостей фінансового

забезпечення органів місцевого самоврядування у зарубіжних країнах. Варто погодитись з Т. Бондарук, що певною мірою тривала системна економічна криза є наслідком перенесення західних моделей ринкових реформ без урахування власної специфіки [1, с. 481]. Тому в процесі реформування місцевого самоврядування ми повинні спиратися на досвід країн з розвинутою ринковою і з перехідною економікою, і, при цьому враховувати стан вітчизняної економіки. Вивчення закордонного досвіду та можливостей його застосування в нашій державі є досить важливим, оскільки це сприятиме більш успішному проведенню реформ та запобіганню поширенню негативних явищ.

Розміри території та чисельність населення, що входять до локального рівня органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах досить різні. В результаті цього за кордоном сформувались держави з різною кількістю органів місцевого самоврядування. Середня чисельність населення у найменшій територіальній одиниці в розвинених зарубіжних країнах світу значно більша, ніж в Україні.

У переважній більшості зарубіжних країн за недостатності фінансових ресурсів у місцевих органів влади для належного рівня надання публічних послуг та утримання територіальних громад здійснювались численні реформи, які в основному були спрямовані на децентралізацією управління, а саме: перерозподілялися функції (завдання, повноваження) між органами влади різного територіального рівня, в результаті чого на місцевий рівень передавався все більший обсяг повноважень; розширювались територіальні межі та збільшувалась чисельність населення, що охоплював один орган місцевого самоврядування; вдосконалювався механізм надання публічних послуг.

В першу чергу реформи стосувались укрупнення адміністративно-територіальних утворень. У більшості країн Західної Європи проводились адміністративні реформи у другій половині ХХ століття, а зокрема Норвегія скоротила число своїх муніципалітетів на 40%, Німеччина – на 41%, Швеція – 74%, Данія – 75%, Об'єднане Королівство – на 79%. Особливістю реформ в країнах Центральної та Східної Європи було те, що на початку 1970 років відбувалися масові процеси укрупнення громад: у Польщі майже в 2 рази, Угорщині – 2,2 рази, Чехословачії – 2,8 рази, однак вже на початку 1990-их у більшості цих країн відбулася зворотні процеси – подрібнення територіальних одиниць, як запорука демократизації. В Угорщині кількість муніципалітетів різко зросла в 2,3 рази, в Чехії – майже на 50%, а кількість словацьких муніципалітетів зросла більше ніж на 20%. Процес подрібнення в Польщі не був так яскраво вираженим [2]. В ряді країн, зокрема у Фінляндії та Чехії в ході реформ примусових об'єднань не відбувалось, а політика укрупнення ґрунтувалась на фінансовому заохоченні.

Відповідно до проекту «Agenda – 2000» (у відповідності з яким здійснювалась реалізація регіональної політики ЄС за період 2000–2006 рр.)

регіони ЄС були приведені у відповідність до системи NUTS, що дозволило систематизувати розвиток всіх регіонів країн Європейського Союзу, представити їх чітку ієрархію [3].

Отже, адміністративно-територіальні реформи здійснювались не тільки у напрямку укрупнення адміністративно-територіальних утворень, але й у бік формування більш дрібних одиниць. Впродовж останніх років об'єднання муніципалітетів сприяло віддаленню адміністрацій від населення, що обумовило необхідність демократизації та децентралізації механізму муніципальної влади на рівні окремих поселень, структурних одиниць територіальної організації великих міст. Подрібнення адміністративно-територіальних утворень пов'язано у першу чергу з забезпеченням представництва інтересів окремих поселень в об'єднаному муніципалітеті, а також забезпеченням субсидіарності у механізмі управління, наближенням системи надання публічних послуг до пересічного жителя.

Головну роль у фінансовому забезпеченні реалізації повноважень органів місцевого самоврядування в розвинених зарубіжних країнах відіграють податкові надходження, а зокрема місцеві податки і збори. Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування в основному формуються за рахунок оподаткування майна та доходів громадян. Досить розповсюдженими є податки та збори екологічного призначення, зокрема: за забруднення довкілля, збирання, вивезення та переробку побутових відходів, прибирання громадських місць, на озеленення території, з мисливців і рибалок тощо. В ряді країн органи місцевого самоврядування мають право встановлювати ставки або надбавки до місцевих податків. На загальнодержавному рівні встановлюється максимальний розмір податкових ставок чи надбавок, в межах яких ці органи можуть приймати самостійні рішення щодо їх визначення.

В переважній більшості країн ЄС, органи місцевого самоврядування розглядають земельний податок як один з найбільш ефективних, оскільки надходження якого можливе по всій території держави. В різних країнах земельний податок забезпечує різну питому вагу в місцевих податках. Так в Бельгії він забезпечує 17% місцевих податків, в Іспанії та Італії – 14%, в Франції – 10%, в Португалії – 8%, в Данії 4% [4, с.188]. У ряді європейських країн значна частина бюджетів формується за рахунок податків на майно. В постсоціалістичних країнах, таких як Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина податок на майно складає 10-20% усіх податкових надходжень місцевих бюджетів, у Франції та Іспанії – 30–40%. В Данії, Швеції за рахунок податків на доходи фізичних осіб, податків на прибуток та податків на збільшення ринкової вартості капіталу в структурі податкових надходжень забезпечується переважна більшість доходів місцевих бюджетів.

Одним із засобів фінансового забезпечення реалізації повноважень органів місцевого самоврядування у розвинених країнах є місцеві запозичення.

Здатність їх здійснювати посилює незалежність муніципалітетів від органів державної влади в питаннях фінансового забезпечення бюджетних витрат. У державах Європейського Союзу частка місцевих запозичень у валовому внутрішньому продукті впродовж минулих років становила, в середньому, 5%, а в Україні не перевищує 0,2% ВВП. Найбільш розповсюдженими за кордоном формами місцевих запозичень є облігаційні позики, кредити фінансово-банківських установ та міжбюджетні.

В зарубіжній практиці мають місце випадки, коли значна частина доходів бюджетів органів місцевого самоврядування все ж таки формується за рахунок надходження трансфертів з державного бюджету. В таких випадках запроваджуються сучасні, прозорі моделі фінансового вирівнювання, які стабілізували систему фінансового забезпечення місцевого самоврядування.

Останнім часом досить часто за кордоном використовуються зовнішні джерела фінансування повноважень органів місцевого самоврядування, до яких крім різного роду запозичень включаються європейські програми та гранти.

Заслуговують на увагу співвідношення видатків на виконання власних повноважень та видатків на виконання делегованих центральним урядом повноважень. Для прикладу, в Польщі в структурі місцевих видатків переважають видатки на виконання власних повноважень (91,8%). Особливо чітко це відстежується в гмінах – 93%, тоді як у повітах – 79,4%. Видатки на реалізацію делегованих повноважень сягають 8% видатків [5, с. 96].

Не менш важливим є вивчення досвіду розподілу видатків між рівнями органів місцевого самоврядування. За польським законодавством найбільше ресурсів на адміністративну діяльність закріплено за громадами, тоді як соціальне забезпечення – за повітами. Загалом за кожним рівнем місцевого самоврядування закріплено окремі завдання, що і обумовлює різні видаткові повноваження. Так, з гмін фінансується комунальне господарство, житлове господарство, охорона навколишнього середовища. З повітів забезпечується реалізація повноважень пов'язаних з громадською безпекою, пожежною охороною, охороною здоров'я. На рівні воєводства фінансуються транспорт і зв'язок, сільське господарство, мисливство, культура й охорона культурної спадщини народу.

Аналіз закордонного досвіду, безперечно, дуже важливий при проведенні реформи місцевого самоврядування. Він покликаний допомогти уникнути типових помилок, яких допускалися інші країни. Тому вивчення зарубіжного досвіду з врахуваннями вітчизняних факторів впливу буде корисним для здійснення реформ в галузі місцевого самоврядування. Вважаємо за доцільне, з врахуванням зарубіжного досвіду в Україні здійснити в першу чергу такі заходи:

– прискорити проведення адміністративно-територіальної реформи з метою укрупнення територіальних утворень;

– змінити співвідношення між власними і делегованими повноваженнями в сторону переважання власних;

– здійснити заходи щодо збільшення фіскального значення місцевих податків і зборів;

– спростити доступ органів місцевого самоврядування до ринку фінансових послуг, тощо.

Література:

1. Бондарук Т. Г. Місцеве самоврядування та його фінансове забезпечення в Україні / Т. Г. Бондарук – НАН України; Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2009 – 608 с.

2. Бодрова І. І. Європейський досвід удосконалення адміністративно-територіального устрою [Електронний ресурс] / І. Бодрова // Конституційна Асамблея – Режим доступу: <http://cau.in.ua/ua/activities/analytics/id/jevropijskij-dosvid-udoskonalennja-administrativno-teritorialnog-481/>.

3. Інституційне забезпечення державної регіональної політики (досвід країн ЄС) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/mart2009/31.htm>.

4. Шевцов А. Н. Экономические ресурсы муниципального развития: финансы, имущество, земля. / А. Н. Шевцов. – Изд. 3-е, испр. и существ. доп. – М.: Едиториал УРСС, 2004, – 224 с.

5. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. та ін.]; Швейцарсько-український проект Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К.: ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с.

Савчук С. В.

к.е.н., викладач кафедри фінансів

ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

На етапі реалізації бюджетної реформи в Україні гостро постають питання посилення децентралізації державних фінансів. Адже бюджетна децентралізація є важливим чинником, що визначає рівень автономії, фінансової самодостатності та функціонування органів місцевого самоврядування. Саме децентралізація прийняття управлінських рішень сприяє підвищенню ефективності вирішення завдань, покладених на місцеві органи влади, зростанню їхньої ролі у забезпеченні соціально-економічного розвитку територій.

Визначальним аспектом у здійсненні бюджетної децентралізації виступає встановлення повноважень місцевих органів влади, відповідно до яких вони можуть визначати власні дохідні джерела та видатки, а також їхній розподіл між різними рівнями бюджетної системи держави. Велике значення при цьому мають особливості забезпечення локальними суспільними благами і послугами відносно потреб окремих адміністративно-територіальних одиниць щодо можливості їх використання даними регіонами. Види та обсяги наданих